

سخن سردبیر

همراه با حافظ در شب یلدا

آذرماه هم از راه رسیده؛ ماهی که یادآور نزدیک شدن امتحان‌های آخر نیم‌سال است و شب چله؛ شبی برای آنکه در کنار بزرگ‌ترهای فامیل جمع شویم و جشن بگیریم؛ جشنی که از سال ۱۳۸۸ در فهرست میراث معنوی کشور قرار گرفته است.

از دلیل‌های برگزاری این جشن خیلی حرف‌ها شنیده‌ایم. از اینکه داریم یک لحظه بیشتر باهم بودن را جشن می‌گیریم تا داستان‌ها و افسانه‌های فراوانی که در «شاهنامه» آمده‌اند.

اما واقعیت چیست؟

در هر برهه‌ای از زمان در هر جای کره زمین، وقتی مردم به نحوه حرکت خورشید پی برده‌اند، به دنبال تقویم خورشیدی را وضع کرده‌اند و در این تقویم به دگرگونی زمستانی توجه خاصی داشته‌اند. در کتاب «مطالعات اجتماعی» پایه نهم با دگرگونی زمستانی آشنا شدید و فهمیدید در این زمان خورشید در پایین‌ترین ارتفاع در آسمان قرار دارد.

به همین دلیل بلندترین شب سال شبی است که دگرگونی زمستانی رخ می‌دهد و بعد از آن طول روزها در نیم‌کره شمالی بلندتر می‌شوند. و دقیقاً برعکس این شب، «شب چله تموز» (تابستانی) است که طولانی‌ترین روز سال را داریم و دگرگونی تابستانی است و هنوز هم در برخی از نقاط کشور، مثل خراسان جنوبی، جشن گرفته می‌شود. **ابوریحان بیرونی**، دانشمند قرن چهارم هجری شمسی، در کتاب «آثار الباقیه»، درباره شب چله آورده است: «نام این روز میلاد اکبر است و مقصود از آن، دگرگونی شتوانی (زمستانی) است. گویند در این روز، نور از حد قلت به حد زیادت خارج می‌شود.»

محمدحسین خلف تبریزی هم در سال ۱۰۳۰ هجری شمسی، در کتاب «برهان قاطع» گفته است: «یلدا شب اول زمستان و شب آخر پاییز است که اول جدی و آخر قوس باشد و آن درازترین شب‌هاست در تمام سال. در آن شب یا نزدیک به آن شب، آفتاب به برج جدی تحول می‌کند.»

پس تمام وقایع این شب به تقویم شمسی و رخ دادن دگرگونی زمستانی مربوط هستند. اما دلیل جشن گرفتن چه بوده است؟

در واقع در دوران قدیم که کشاورزی و دامپروری بنیان زندگی را تشکیل می‌داده، از شب یلدا به بعد، روزها بلندتر می‌شدند و کشاورزان و دامپروران می‌توانستند بیشتر از روشنایی و نور خورشید بهره ببرند (یادتان باشد در آن زمان هنوز ادیسون متولد نشده بود). جالب این است که در ایران، شهر «ماکو» در شمال غربی ایران، طولانی‌ترین شب یلدا را به مدت ۱۴/۵ ساعت دارد و شهر «چابهار»، در جنوب شرقی ایران، کوتاه‌ترین شب یلدا را به مدت ۱۳/۵ ساعت دارد؛ چرا که طول شب‌ها به موقعیت جغرافیایی منطقه بستگی دارد. درست است که در اثر گذشت زمان، در این شب کلی از آداب و رسوم جزئی از فرهنگ شب یلدا شده‌اند، اما یادتان باشد که این شب در واقع بزرگداشت یک رویداد علمی در تقویم است.

ما هم در مجله «رشد جوان» شب یلدا را برای شما آرزو می‌کنیم. می‌توانید در این شب که با بزرگ‌تره‌ایتان دور هم جمع می‌شوید، حافظ‌خوانی کنید و معنای آن را با بزرگ‌ترها به بحث بگذارید و از مطالبی که مخصوص این شب در مجله ارائه کرده‌ایم، لذت ببرید.